

10. fejezet – JAHVÉTÓL KRISZTUSHOZ

Átmenet a szombattól a vasárnaphoz

A Jézus és a zsidó világ közötti feszültség és ellentét egyre nyilvánvalóbbá vált. Itt nem az Istenről való kétféle elképzelés vagy kétféle hitvilág ütközött, hanem a szellemi kozmosz lényének két különböző világa. Jézus nem egy új hit képviselője és harcosa, aki az ősi atyai hit képviselőivel és védőivel áll szemben. Nem, Jézusban egy isteni lény testesült meg – más és hatalmasabb, mint azok, akikre a zsidó nép istentisztelete irányult.

A konfliktus látszólag jelentéktelen események körül robban ki. Krisztus a tanítványokkal valamikor szombaton halad át gabonaföldeken. A tanítványok, a járást nem megszakítva, gabonakalászokat tépdésnek, hogy megegyék a magokat (Lk 6,1-5). Aztán megint csak szombaton Krisztus a zsinagógában meggyógyítja a sorvadttal kezű embert (Lk 6,6-11). Később pedig, ismét szombaton, Krisztus meggyógyít egy asszonyt, aki 18 éve görnyedt volt, és egy vízkóros férfit¹⁵⁶. A zsidók minden alkalommal ellenséges, gyűlölettel teli tiltakozásban törnek ki válaszként.

A szombat körüli konfliktus a modern ember számára könnyen úgy tűnhet, mintha Mózes törvényének részleteiről folyna a vita. A kalász letépése elleni tiltakozás egy különcködő apróságnak, a szombati gyógyítások elleni pedig – embertelen és szívtelen fanatizmusnak látszik. Vagyis azt képzeljük, hogy a szombat a zsidók számára ugyanolyan értelemben volt „ünnap”, mint amilyen a mai kultúremberiség számára a vasárnap. Azt, hogy a keresztény kor számára a szombat helyére a vasárnap lépett, végső soron véletlennek tartják, és ebben csupán egy külső szokásnak tekintik. Ezért senki sem lát semmi különöset abban, hogy a szombat tiszteletének parancsolata változatlan formában került át vasárnapra.

Hogy a gondolkodás és megértés modern módja az ilyen konfliktusnak csak a külső oldaláig jut el, és nem érzékeli két világ ütközésének a kozmikus mélységeit és feszültségét itt, az érzékfeletti világ megkülönböztető ismeretének elvesztésével kapcsolatos.

A zsidó szombat szellemi tartalma teljesen különbözik a keresztény vasárnap tartalmától. Szombat – a *Szaturusz* napja (a Szaturusz héber nyelven – Sabbatai), a vasárnap – a *Nap* napja. Ahogy a judaizmus szellemiségének, úgy a kereszténység szellemiségének is a legpontosabb szimbolikus kifejezése található ezekben a heti ünnepnapokban. Amikor az emberiség a judaizmustól a kereszténységhez tért, akkor a *Szaturusztól a Naphoz* lépett.

A modern gondolkodás és életérzés számára a hétnek hét napra való felosztása csupán gyakorlati jelentőségű kérdés. Ennek köszönhetően a naptár könnyebben áttekinthetővé válik. Elveszett annak érzékelése, hogy a hét különböző napjain különböző szellemi konstellációk és erők uralkodnak: az emberek hajlamosak ezt babonának tartani. És mégis, a hét különböző napjait olyan nevekkkel illetjük, amelyeket azokban az időkben adtak, amikor még jól ismerték a különböző bolygóerőknek a földi ritmusokra gyakorolt hatását:

¹⁵⁶ 1. Lk 13,10-16;14,1-4.

Szombat (ném.: Samstag, ang.: Saturday):	a Szaturnusz napja
Vasárnap (ném.: Sonntag, ang.: Sunday):	A Nap napja
Hétfő (ném.: Montag, franc.: Lundi):	a Hold napja
Kedd (ném.: Dienstag, Ziu napja ¹⁵⁷ ; franc.: Mardi):	a Mars napja
Szerda (ném.: Mittwoch, ang.: Wednesday, Votan napja; franc.: Mercredi):	a Merkúr napja
Csütörtök (ném.: Donnerstag, ang.: Thursday, Thor; franc.: Jeudi):	a Jupiter napja
Péntek (ném.: Freitag, Freia napja; franc.: Vendredi):	a Vénusz napja

Régebben a hét hét napjának körforgásában (körtáncában) a hét bolygószféra körforgását élték meg, s a bolygószférákra egyidejűleg isteni lények lakóhelyeként tekintettek. A megnevezések sorrendjét nem a modern csillagászat térbeli elképzelései szerint kell érteni (a csillagászat ráadásul a Napot és a Holdat nem tartja bolygóknak). Az a sorrend, ahogyan a hét napjai a bolygók nevei alapján el lettek nevezve, a világ fejlődési menetéről való ősi bölcsesség tradícióinak megfelelően keletkezett, és ezért az idő folyásának misztériumát, nem pedig a térbeli elhelyezkedést tükrözi. Ahogy a hét hét napból áll, úgy a világfejlődést is egy hatalmas világ-hétként képzeltek el, amely hét gigantikus világ-napból áll*.

* 1. Rudolf Steiner A szellemtudomány körvonalai (Die Geheimwissenschaft in Umriß).

A teremtés először a Szaturnuszon lép ki a fényre. Az ősi bölcsesség a bolygóvilág (a Nappal és a Holddal együtt) legősibb állapotát „Ős-Szaturnusznak” nevezte. A most Szaturnusz néven nevezett bolygó az égbolton csak határként maradt meg, melynek pályája (és a bolygópályák közül ez a legnagyobb) azt a teret, azt a szférát írja le, amely a teremtés első „napjaiban” a Szaturnusz körébe, a lét ölébe tartozott. A Szaturnusz szférája egy mindent magába foglaló öl, amelyből a mi világunk született. De maga ez a szféra az atyai világalapon nyugszik, mely az állócsillagok szférájának képében a bolygólét körül helyezkedett el, őrizve, hordozva és megtartva azt.

A bibliai teremtéstörténet a kezdetek kezdetén még fényt nélkülöző, meleget sugárzó, szaturnuszi állapotra ezekkel a szavakkal utal: „A föld pedig kietlen és pusztaság (ringó) vala, és setéség vala a mélység színén, és az Isten Lelke lebeg (gondolkozott) vala a vizek felett.”. És amikor később ez áll: „És monda Isten: Legyen világosság: és lőn világosság”, annak képét kapjuk, hogy a világ fejlődése a szaturnuszi napjából (sábesz, szombat) – a Napnak napjába (vasárnap) tart. Azután, hogy a teremtés megteszi a hét bolygó-kört, a lét ismét a Szaturnusz napjába, a világsszombatba, ismét az atyai ölbe és a világ alapjához tér, amikor az egész élet egy nagy szünetet vesz, és a szellem töprengésének hőjén, az őскеzdet tisztítóüzén kell áthaladnia – mielőtt megint a keletkezés egy új hete kezdődhet.

Az ilyen jellegű fogalmak bizonyára lehetővé tették az olvasó számára, hogy egy közelítő képzet legyen arról a hangulatról, amely a Szaturnusz (mint minden létezés kezdetének atyja) ősi világát uralta. Ezt a hangulatot szigorúan be kellett tartani (mindenekelőtt a judaizmusban) a Szaturnusz napjának hetenkénti ismétlődésében. Az alapján, hogy emberek egyik vagy másik csoportja melyik napot választja ünnepnapnak, a szellemiségre lehet következtetni. A judaizmus szellemisége szaturnuszi volt. És ezért a zsidó nép vallásos érzülete arra irányult, ami a világban szaturnuszi volt. A szaturnuszi pedig nem a létesülő, hanem a már megvalósult, nem a fiatal, hanem az öreg, nem a jelenlegi, hanem a múltbeli. A

¹⁵⁷ Ziu (Ziu vagy Zio, vö. görög Zeus) – a németek ősi istensége, akit réges-régen kitaszított Thor, a helyére állva. Thorhoz hasonlóan Ziu is félkezeű, (Zeusz, Jupiter és Indra is) Ziu fő jellemzője a villám. Lehet, hogy Thor egyszerűen csak Ziu egyik hiposztázisa

létesülő, a fiatal, a jelenlegi a Nap életerőit hordozza. A Szaturnusz napján a világ ősiségén medítálva kell minden élő és napszerű túloldalára helyezkedni.

Csak ebből kiindulva lehet megérteni az ünnep szigorú betartását a zsidóságnál. A zsidók szombati nyugalma – valami radikálisan eltér a vasárnap, különösen a vasárnap reggel fénnel és örömmel teli ünnepi hangulatától. A szombati nyugalom ólommal betöltött, fojtogató síri csend, hiszen az ősi múlt korának szelleme uralkodik benne, amely legvilágosabban a halott kőben, a megvalósultságnak ebben a létesülővel szembeni kvintesszenciájában fejeződik ki. A szombatba a Föld sírja sugároz. Ezen a napon a sírokban nyugvó halottakra emlékeznek: ők azok, akik az elmúlt időket hordozták. Szombaton szokás volt meglátogatni a sírokat is. És az, ami a sírok között a világ alapvető öregségeként uralkodik, újra és újra azt sugallja az embereknek, hogy maradjanak hűek az ősiséghez, mindahhoz, amit a múltból kaptak, hogy a szentséget a múlt hagyományaiban találják meg, és álljanak ellen minden fejlődésnek, mint az idegen istenek kísértéseinek.

A görög-római világban olyan képzetük alakult ki Kronosz-Szaturnuszról, amely képi formában ugyanazt fejezi ki, mint ami a judaizmusban kép nélkül, egy sűrített hangulatban élt. Kronoszt, aki Uránusz, a mindent átfogó mennyei öl fia (a görög Újszövetségben is Uranusz a „menny” neve), kaszával ábrázolták, mint kaszást, mivel kaszával ölte meg a saját apját. Kronosz ugyanakkor Zeusz és az olimpiai istenek teljes nemzedékének apja is volt, akiből az egész teremtés keletkezik és aki azt később vezényli. Kronosz-Szaturnusz tehát a világ atyja és egyidejűleg gyilkos is. A halál csontvázként és kaszával történő későbbi grafikai ábrázolásaiban a Szaturnusz mitológiai képe él tovább. A Szaturnusz a világ-alap, melyből minden ered, s melybe, az elrendelt kort elérve, minden visszatér. És most is ugyanahhoz a szóhoz fordulunk, amikor a kozmosz atyai erőire és a meghalásra akarunk utalni. A lét Atyja érződik abban, *ami minden földi dolog alapja*, és ha arra tekintünk, hogy *minden földi dolog pusztulásra van ítélve*, a halált érzékeljük.

A kalászkok letépése és a gyógyítások már a szombat valódi megsértései voltak. A megérett búzamezőt erőteljes szaturnuszi princípium tölti be. A tikkasztó meleg lehetőséget ad a növekedésnek, hogy érésbe és végső „megvalósulásba” alakuljon át. A kalászban a szár és a korpa szaturnuszivá válik. A létesülő megvalósulttá válik. A merev és halott burkokban pihennek a bennük rejlő, csírákkal teli magok. Semmi létesülőnek sem szabad mozdulnia. Az érett gabonamezők érinthetlensége, annak a stagnálásnak a szemlélése, melybe most minden élő átmegy – mindez a sábesz-szombat legintenzívebb szimbolikus tartalmából való.

A gabonamező külső teste és az ember anyagi teste is szaturnuszi. É a gyermek testénél szaturnuszibb az idős ember anyagi teste, mert már kialakult, s a létesülő benne nyugalomra jutott. A beteg test is szaturnuszibb az egészségesnél. Az egészséges testben erősen érezhető a növekedést okozó életerők jelenléte. Az éteri egyensúlyban van az anyagival. A beteg testben a szaturnuszi-anyagi túlsúlyba kerül. Ezért a betegség, akárcsak a halál, félelmet kelt mindazoktól a sorserőktől, melyek a megvalósultban laknak. A zsidó vallás teljes egészében retteg az istenségtől, istenfélelem a szó igazi értelmében. A betegségben és a halálban a zsidóság a világ ősiségére, az atyai eredetre medítált. Ezért a sírok látogatása, a betegek érinthetlensége, az isteni sorsok megváltoztathatatlansága előtti félelemmel teli megrendültség – mindez a szombati hangulat fontos szimbolikus összetevője. A zsidóknak a saját világukból Krisztust és tanítványait *okvetlenül* kegyeletsértőknek és a nyugalom megzavaróinak kellett tekinteniük.

János Evangéliumában a szombat kapcsán egy egészen kiélezett konfliktust találunk – a Bethesda fürdőnél a beteg meggyógyításával kapcsolatban. „Monda néki Jézus: Kelj fel, vedd fel a te nyoszolyádat, és járj! És azonnal meggyógyula az ember, és felvevő nyoszolyáját, és jár vala. Aznap pedig szombat vala... És e miatt üldözőbe vevék a zsidók Jézust, és meg akarák őt ölni, hogy ezeket művelte szombaton” (Jn 5,8-16). És most Krisztus a zsidókhoz fordul, nagyszabású lendülettel hirdetve nekik az új világkorszak kezdetét: „Az én Atyám mind ez ideig munkálkodik, én is munkálkodom” (Jn 5,17). A lutheri fordítás: „und ich wirke auch” (és én is munkálkodom) túlzottan erodálja azt a szemléletességet, amellyel Krisztus szavai telítettek. Krisztus éppen azt a hatalmas jelentőségű tényt fejezi ki, hogy *az Atya időszaka a Fiú időszakába lép át*. Az Atya szaturnuszi módon hat, a zsidók Jahve lényén keresztül keresték őt. (Jahve lényének a Holdhoz való viszonyáról itt most nem kell beszélnünk, mivel ez nem annyira lényeges annak megértéséhez, amire itt rá akarunk mutatni). A Fiú napszerűen hat, és a zsidók közt Krisztus Jézusban testesült meg. Teljesen érthető, hogy Krisztusnak ezek a büszke szavai fokozzák a zsidók aggodalmait: „E miatt aztán még inkább meg akarák őt ölni a zsidók, mivel nem csak a szombatot rontotta meg, hanem az Istent is saját Atyjának mondotta, egyenlővé tévén magát az Istennel” (Jn 5,18). És Krisztus íme most azt mondja, hogy a Fiú nem az Atya ellen harcol, hanem hogy a Fiút az Atya küldte, és teljes hatalmat adott neki egy új teremtésre. Ha az elmúlt szombat után vasárnap reggel kezdődik, ez semmiképpen sem támadja a szombatot. A szombati cselekedetek után vasárnapi folytatásnak kell következnie. „Aki nem tiszteli a Fiút, nem tiszteli az Atyát, aki elküldte őt” (Jn 5,23). A Fiú akarata ugyanaz, mint az Atyáé. Csak az Atya akarata a Fiú megjelenése előtti atyai, szaturnuszi módon hatott, most pedig az Atya akarata fiúi módon, napszerűen hat, mivel a Fiún keresztül hat: „nem a magam akaratát keresem, hanem annak akaratát, aki elküldött engem, az Atyáét” (Jn 5,30).

A zsidók az Atya közelségét a kősiroknál különösen erősen, halálfélelemben érzékelték. Ugyanakkor Krisztus ezt mondja: „Bizony, bizony mondom néktek, hogy eljő az idő, és az most vagyon, mikor a halottak hallják az Isten Fiának szavát, és akik hallják, élnek. Mert amiként az Atyának élete van önmagában, akként adta a Fiúnak is, hogy élete legyen önmagában: És hatalmat ada néki az ítélettelre is, mivelhogy embernek fia. Ne csodálkozzatok ezen: mert eljő az óra, amelyben mindazok, akik a koporsókban vannak, meghallják az ő szavát, És kijőnek; akik a jót cselekedték, az élet feltámadására; akik pedig a gonoszt művelték, a kárhozat feltámadására.” (Jn 5,25-29). Ahogy a Szaturnuszt felváltja a Nap, a Feltámadás kiszakítja magát a halál markából, az élet elnyeri a maga isteni tartalmát, elkezdhet „örök életté” válni – azután, ahogy korábban az ember számára az isteni princípium a halál örök mivolta, „a halál-Atya” volt.

Csak a szellemi megismerési képességek dekadenciája és a materialista korszak határtalan ostobasága vezethetett oda, miszerint a keresztény élet a szombat zsidó parancsolatát, és általában is Mózes törvényét változatlan formában átvette volna. A szombat parancsolatának átvitele a zsidó Szaturnusz-napról a Nap keresztény napjára talán még a zsidó törvények követésénél is világosabban beszél arról, hogy milyen erős még az ószövetségi hangulat az egész korábbi kereszténységben, és milyen kevésbé sikerült előrejutnia saját valódi lényegéhez. Mivel a vasárnapot egy más szellemiség jellemzi, mint a szombatot, ezért a tiszteletnek is más formájára van szüksége.

Mellesleg a keresztény ünnepekhez is tartozik egy hatalmas szombat. Ez a Nagyszombat a Nagypéntek és Húsvét között. Itt a keresztény életbe egy szaturnikus, egy igazán szombati hangulat, egy síri csend hatol: ez az a nap, amelyen Krisztus a sírban nyugodott. A régi keresztény szokásokban látjuk, hogy ezen a napon különösen tiszteletben tartották a szombatot. Hallgattak a templomi harangok, az

oltároknál semmilyen misét sem tartottak, és egészen a mindennapi étellel bezárólag mindannyian szigorúan hűek voltak a „csendes szombathoz” – ugyanolyan szigorúan, vagy még szigorúbban, mint a „csendes péntekhez”. Nagyszombat a keresztény sábesz, a Szaturnusz keresztény napja. Az istenfélő lélek ezen a napon Krisztust a halottak birodalmába követte, azoknak a birodalmába, „akik a sírokban fekszenek”, a lét atyai alapjában fekvők birodalmába. A szaturnuszi megtapasztalásokat „a poklokra való alászállás” gondolatai kísérték, amikor ezt a gondolatot még élő módon átélték. De a Húsvét előérzete már előreküldi sugarait a Nagyszombat hangulatába, és akkor a Szaturnusz sötét, forró területén, a halottak lakhelyén az emberek megláthatták Annak a megjelenését, aki a Földön azt mondhatta magáról: „Én vagyok a világ Világossága!”. Olyan érzésük lett, mintha a Nap bejutna a halott árnyak szaturnuszi birodalmába. Az ősi kereszténység idejétől kezdve csodálatos imaginatív hagyományokban jutott kifejezésre a Nap előérzete Nagyszombat szaturnikus hangulatában. Az őskeresztény apokrif „Nikodémus-evangélium” (amely sok latin és görög nyelvű kiadásban „Pilátus cselekedetei” néven maradt fenn) Krisztusnak a halottak birodalmába történő belépését ábrázolja. A Nikodémus-evangélium tartalma, mely a középkori „Redentini húsvéti játékokban”¹⁵⁹ is megmutatkozik, röviden a következő.

Krisztus feltámadásának híre eljut a zsidók Főtanácsához is. Mindnyájan zavarodottak, mindenkit kétségek gyötörnek. És ekkor Arimátiai József ezt mondja: „Nemcsak Krisztus támadt fel, hanem sokan mások is előjöttek a sírokból. Ismét az élők között találjátok Simeon fiait, Leuciuszt és Karinuszt, akiket pár nappal ezelőtt vittek a sírba”. Az emberek indulnak a két megnevezetthez, és valóban, az otthonukban találják őket, mély imába merülve. Kérdéseket tesznek fel nekik, de ők semmit sem válaszolnak, csak az ima szavai szállnak fel a szájukról. Táblát adnak nekik, hogy írni tudjanak, és akkor leírják, hogy mit tapasztaltak a holtak birodalmában. Leírják azt az őket átjáró mély sóhajt, amikor a végtelen sötétséget Krisztus dicsőségének ragyogása hatotta át. Leírják, hogy a neves halottak megmenekülésük himnuszát éneklék. Ahogy tanúbizonyságot tesznek Krisztusnak a pokolba való alászállásáról, nemsokára ismét meghalnak. A két tábla, amely csodálatos módon összhangban áll egymással, sokkoló hatással van Pilátusra, Kajafásra és a többi zsidóra, és ez a szokatlan dokumentum azzal zárul, hogy a Templom egy titkos helyiségében Kajafás megvallja Pilátusnak, hogy akit Keresztre szegezett, bűntelen volt.

Az ilyen fajta hagyományt lehet legendának tartani (valójában az is). Ugyanakkor ez a hagyomány arra mutat, hogy az ősi kereszténységben az emberek igazi szellemi tartalommal rendelkeztek ahhoz, hogy megértsék a Nagyszombat jelentőségét. A sírok mélyének és az árnyak birodalmának szaturnuszi sötétségét valóban átélték, és a Nap győzelmének kezdeteként érzékelték a halottak birodalmából érkező kiáltást: „A világosság a sötétségben fénylik”. És amikor beköszöntött Húsvét reggele, a Nap győzelme teljessé vált. Elmúlt a sír napja. Beköszöntött a Feltámadás napja.

Ezzel megérkeztünk most a heti keresztény ünnephez. Az ősi kereszténységben Krisztus Feltámadását ünnepelték, ezzel helyettesítve a szombatot. Ugyanakkor egyáltalán nem véletlen, hogy ez éppen vasárnap volt. A Húsvét nem történhetett a vasárnapon kívül egyik másik napon sem. Húsvétból kezdve pedig a Feltámadás áldása minden vasárnapra kiterjed. Az ősi kereszténységben Krisztus és a Nap kapcsolata még magától értetődő tudás volt az érzékelések szintjén. A kereszténység még kozmikus

¹⁵⁹ „Redentiner Osterspiel” (még „Lübecki húsvéti darabnak” is nevezik), közép-alsó német nyelven írta Peter Kalff cisztercita szerzetes vagy pedig valamilyen lübecki szellemi személy az 1464 körüli lübecki pestisjárvánnyal kapcsolatban. Egyetlen kéziratban maradt fenn (Karlsruhe-ban), s a doberani ciszterci kolostorhoz tartozó Redentine birtokon (Wismar közelében) másolták át. Először 1854-ben adták ki. Két részből áll, melyek közül az elsőben az örök Krisztus sírjához való átirányításáról van szó, Krisztus Feltámadásáról és a Pokolra való alászállásáról. A második részében Lucifer azzal van elfoglalva, hogyan töltse meg ismét a Poklot. E célból Lübeckbe küldi alárendeltjeit, hogy ott ejtsenek foglyul lelkeket.

jellegű volt. Ha nem jutunk ismét közel ehhez a kozmikus jelleghez, a keresztény vasárnap szentsége soha sem fog teljes mértékben életre kelni, a vasárnap hasonló lesz a szombathoz, vagyis a kereszténységnek zsidó jellege lesz. Az adventisták és a szabbatáriusok¹⁶⁰ tiltakoznak a szombat parancsolatának vasárnapra való áthelyezése ellen. Ebben igazuk van. Abban viszont nincs igazuk, hogy a zsidó szombatot akarják megőrizni a vasárnappal ellentétben. Ezzel a Szaturnusz-nap szellemiségének hatalmában maradnak, ez pedig a judaizmus szelleme, nem a kereszténységé, Jahve szelleme, nem pedig Krisztusé. Az ünnepnap kérdésében való világosság csak az új megkülönböztető képességeknek köszönhető. A helyzet nem az, hogy ma csak a vasárnap lehet szellemi nap. A Sabesz is rendelkezik saját szellemiséggel, és ráadásul a hétnek az a napja, amelyen a léleknek legkönnyebb az Atyához közeledni – ez a szombat. De semmi okunk nincs arra, hogy ezt a napot tegyük ünnepnappá. Az Atya ideje helyébe a Fiú ideje lépett. Ezt nem csak az adventistáknak és szabbatáriusoknak, hanem az egész keresztény világnak el kell ismernie.

Ma könnyen támadhat az a benyomásunk, hogy az ünnepek kérdése valami másodrangú kérdés. Így is lehetne, ha külső rituális vagy még inkább törvényalkotási kérdések kapcsolódnának hozzá. Ugyanakkor ha teljes szimptomatikus jelentőségében nézzük, globális ellentmondások mutatkoznak meg ebben a kérdésben. Így volt ez már az ősi kereszténységben. A nyugati és a keleti egyház az ünnepnapok kérdésében kerültek először konfliktusba, ami később egyre inkább elháríthatatlan szakadáshoz vezetett a római katolikus és a görögkatolikus kereszténység között. A keleti egyház Húsvétot Niszán hónap 14. napján akarta ünnepelni, függetlenül attól, hogy az a hét melyik napjára esik. A nyugati egyház ragaszkodott ahhoz, hogy Húsvétot mindig a Niszán hónap 14-ét követő első vasárnap tartsák. Ma sokan azt mondják: „Hogyan tudott a kereszténység még a keresztények üldözésének nyomása alatt is ilyen jelentéktelen indíték miatt két táborra szakadni?” Ez ugyanaz, mint azon csodálkozni, hogy a lutheránusok és a zwingliánusok „dogmatikus részletek” miatt váltak ki, mégpedig amiatt, hogy az eucharisztia alatt azt kell-e mondani, hogy „ez van”(dies ist) vagy pedig azt, hogy „ez azt jelenti” (dies bedeutet). Az átlényegülés és a feltámadás szentségei a kereszténység alapkérdései. A kereszténység csak akkor tudja végleg levetni az ószövetségi burkot, amelybe még mindig be van zárva, ha felismeri ezek alapvető jelentőségét. A Szaturnusztól valóban megszabadult kereszténység ismét kozmikus távlatokat talál, ha a Nap szellemét teszi szívévé. Az igaz módon értelmezett keresztény vasárnap Krisztus és a Nap kapcsolatát hirdeti minden héten, mellyel kapcsolatban Milánói Szent Ambrus püspök még a IV. század végén a teremtés hat napjáról szóló ígehirdetéseiben ezt mondta: „Hallgasd azt, aki ezt mondja: »Legyenek világítótestek az ég boltozatán a Föld megvilágítására!« Ki mondja ezt? Az Isten. És kihez fordul, ha nem a Fiúhoz? Az Atyaisten ezt mondja: »Legyen Nap!« és a *Fiú* létrehozta a Napot, és így történt, hogy a szellem Napja létrehozta a világ Napját” („Hat nap”, 4. nap II,5)¹⁶¹.

Amikor a zsidók felháborodnak a szombat gabonamezőn történő megsértése miatt, Krisztus ezt mondja: „Az embernek Fia ura a szombatnak is” (Lk 6,5). Ezzel nem csak azt akarja mondani, hogy az ember szabadnak érezheti magát a szokásokkal kapcsolatban, melyeket valamikor mégiscsak ő alakított ki. Nem, szavainak értelme a következő: A Fiú az emberben napszerű, a Nap pedig nagyobb a Szaturnusznál. Eljött a Fiú és a Nap ideje, ez pedig az az idő, amikor létrejön a belső szabadság. Krisztus az emberben az Atya törvényvilágának leváltására jön. Jahvétől Krisztushoz, a Szaturnusztól a Naphoz!

¹⁶⁰ Oroszul „szombatistáknak” is nevezik őket.

¹⁶¹ Latinul: „Audi dicentem: Fiant luminaria in firmamento coeli ad illuminationem terrae. Quis hoc dicit? Deus dicit. Et cui dicit nisi filio? Deus ergo Pater dicit: Fiat sol; et Filius fecit solem. Dignum enim erat, ut solem mundi faceret Sol justitiae” (l. Migne, Patrologia Latina, vol. 14, p. 189).

„Mennyeek országa” és „Isten országa”

@@ ezt még megjelentetni Máté Evangéliumában a szombat körüli konfliktus fontos kompozíciós szerepet játszik. Szombat, amikor kirobban ez a konfliktus – az a nap, amelyen különösen nyilvánvalóvá vált a Krisztus lényéből és a tetteiből kiinduló, minden keretet kiszakító erő-túltengés. A kalászek letépése a tanítványok által, Krisztus gyógyításai, a szellem erejével betöltött figyelmeztető beszédei az őt vádolók ellen – mindez szoros egymásutániségben következik (12. fejezet). Azután ez hangzik még el: „Azon a napon kimenvén Jézus a házból, leüle a tenger mellett. És nagy sokaság gyülekezék ő hozzá, annyira, hogy ő a hajóba méne leülni; az egész sokaság pedig a parton áll vala. És sokat beszéle nékik példázatokban, mondván: Ímé kiméne a magvető vetni” (13,1-3). Krisztus négy példázatot mond a tengerparton a népnek:

a magvetőről
a búza közé került konkolyról
a mustármagról
a kovásról

a tanítványoknak a házból pedig még három példázatot:

a szántóföldi kincsről
az igazgyöngyről
a kerítőhálóról [Károli: gyalomról] (13.fejezet)

Úgyhogy a Máté Evangélium hét példázatában hatalmas szombati tanítást figyelhetünk meg. A zsidók ősi időkbe süppedt szombati hangulatával szemben áll az a nézet, amely a távoli jövőhöz fordul. Négy különböző termés vár ott bennünket, melyet négy különböző mező növeszt ugyanazokból a magvakból. Valamikor a jövőben bekövetkezik az az idő, amikor el kell különíteni a konkolyt a búzától; a jövőhöz tartozik az apró mustármag fává növése, melynek ágai között égi madarak élnek. S végül a tekintet a világ távoli jövője felé fordul: „Így lesz a világ végén is: Eljönnek majd az angyalok, és kiválasztják a gonoszokat az igazak közül” (Mt 13,49).

Máté első hét példázatának sabesz-szombatján különös erővel kell érzékelnünk azt a példázat-formát, amelyben Jézus a szent szó tipikus újszövetségi elő-formálójaként fejezi ki magát – szemben a törvény-parancsolattal, amely az Ószövetség formája. Ez hasonlít arra, amikor a múmiaszerű és sírhoz hasonlító bábból kirepült a tarka lepke és ragyogó magasságokba tört. A múlt rideg sírjából a jövő reménnyel szárnyaló képei születnek meg.

A példázatok napfényessége, amely legyőzi a Szaturnusz halál-ígéretét, a négy Evangélium folyamán még növekszik. Lukács Evangéliumában a példázatok még jobban az Ószövetség világa fölé emelkednek, mint Máté Evangéliumának példázatai. Ez már abban is megmutatkozik, hogy Máté mindig a *Mennyeek Országának titkairól*, Lukács pedig *Isten Országának titkairól* beszél.

Máté a példázatokot kikristályosodott, rendszerezett formában adja. Alapjában két hetes csoportba tagolja (az első a 13. fejezetben, a második pedig a 18-25. fejezetek között van szétosztva). Ezenkívül többségük az alábbi formulával kezdődik: „Hasonlatos a mennyeknek országa...” (példázat a búza közé

került konkolyról, a mustármagról, a kovászról, a szántóföldön talált kincsről, a kerítőhálóról, a nagy és a kicsi adósról, a szőlőmunkásokról, a királyi menyegzőről, a tíz menyasszonyról).

Lukácsnál a példázatok viszont egy teljesen más világot hoznak létre körülöttünk. Nincsenek csoportba rendezve, hanem úgy szövődnek össze egymással az egész Evangélium folyamán, hogy az a benyomásunk támad, hogy szinte az egész Lukács-evangélium példázatokból van írva, képekből áll. Ennek az Evangéliumnak a jellegét bensőséges képi és festői elemek fejezik ki (nem hiába mondják, hogy Lukács művész volt). És milyen sokoldalúan és teljességgel fordulnak felénk itt az emberi szeretet titkai, különösen azokból a példázatokból, amelyek csak Lukácsnál vannak: az irgalmas samaritánusról, a terméketlen fügefáról, az elveszett juhról, a tékozló fiúról, a gazdagról és a szegény Lázárról, a farizeusról és az adószedőről szóló példázatokból. Lukács példázatai úgy terülnek szét, mint a koszorúba font tarka virágok, míg az első Evangélium példázatai úgy következnek egymás után, mint az egyenes vonalon felfelé vezető lépcsőfokok.

És az egyik legfontosabb különbség Máté és Lukács között épp abban mutatkozik meg, hogy a „mennyeek országa” kifejezés Lukácsnál egyáltalán nem jelenik meg (és ez már Márknál is így volt).

Máté ezt mondja „Mennyeek országa”

Lukács ezt mondja: „Isten országa”

Ugyanakkor Lukács nem a példázat kiindulópontjaként használja az „Isten országa” kifejezést, ahogy Máté az „Mennyeek országa” kifejezést. Csak két példázat (a mustármagról és a kovászról szóló) elején mondja „Mihez hasonló az *Isten országa*? és mihez hasonlítsam azt?” (Lk 13,18 és 20). Aztán jön a válasz: „Hasonló a mustármaghoz” (Lk 13,19), „Hasonló a kovászhoz” (Lk 13,21). De az „Isten országa” szavak fontos szerepet töltenek be a Lukács Evangélium egész szövegében. Az első példázat előtt ez hangzik el: „És lőn ezután, hogy ő jár vala városokként és faluként, prédikálván és hirdetvén az Isten országának Evangéliumát, és vele a tizenkettő...” (Lk 8,1). A magvetőről szóló példázat után pedig Krisztus ezt mondja a tanítványoknak: „Néktek adatott, hogy az *Isten országának titkait (misztériumait)* értsétek” (Lk 8,10). Krisztusnak ezek a szavai is teljesen Lukács szellemében hangzanak: „ímé az Isten országa ti bennetek van” (Lk 17,21). Az őrzésre átadott minák példázata elé ez a bevezető került: „És mikor azok ezeket hallották, folytatá és monda egy példázatot, mivelhogy közel vala Jeruzsálemhez, és azok azt gondolák, hogy azonnal megjelenik az *Isten országa*” (Lk 19,11). Az „Isten országa” szavak más fontos helyen is felragyognak.

Azok a fogalmak, melyeket ehhez a kifejezéshez általában kapcsolnak, eléggé különböznek egymástól őszinteségben és jószándékban mind vallási, mind morális értelemben. De az, hogy ezek szellemi szinten egyáltalán nem elegendőek, már abból is látszik, hogy semmilyen lényeges különbséget nem tudunk tenni a „Mennyeek országa” és az „Isten országa” között. Egy és ugyanazon érték különböző jelölésére használják. Valójában teljesen más dolgot takar a két kifejezés, és Máté és Lukács Evangéliumának szellemi különbözősége éppen ebben fejeződik ki nagyon világosan. Az inkább érzelmi vallásosság számára a vallásos és a morális egybeesik, úgyhogy az Isten országa fogalmával meghatározott szociális és morális tökéletességeket kapcsol össze. De próbáljunk meg teljesen más oldalról hozzáférközni ezekhez a kifejezésekhez („Mennyeek országa” és „Isten országa”).

János felhívásának, mely szerint „elközelített a Mennyeeknek országa”, mely tovább visszhangzik Krisztus első kinyilatkoztatásaiban, egyfajta hangzása van egy olyan világnézet keretei között, amely

materialistán színezett, és egy másik fajta hangzása egy olyan világnézetben, amely számára ismert az érzékfeletti világok létezése. Ez utóbbi számára ennek a felhívásnak az értelme ez: az érzékfeletti világ közeledik az anyagilag érzékelhetőhöz, csökken a kettő között keletkezett szakadék. Krisztus lényének a szellemi világokból a földi emberi világba való leszállása éppen ennek az érzékfeletti világnak a földi világhoz való közeledését jelentette. Világos, hogy az Evangéliumok nemcsak hogy ilyen világnézetből erednek, hanem feltételezik is a megfelelő világnézetet, amely elismeri az érzékfeletti világ tényét.

Egyébként a régi világnak saját elképzelései voltak az érzékfeletti létezésre vonatkozóan. Megtartva a térbeli-érzéki elképzelésekkel való meghatározott összhangot, az emberek eltávolodtak a szférák magasztos egymásutániségének képétől, melyek hatalmas szellemi körök formájában veszik körbe a Földet, mint egy centrumot. Az emberek látták, hogy hét bolygószféra hatalmas kozmikus szellemi köpenyekként öleli körül a földet, melyek közül a legkülső a Szaturnusz szférája, és azt képzelték, hogy a halott lelke, felemelkedve a Földtől, szférikusan belenő ezekbe a szférikus terekbe. A hét bolygószférát, melyet (ugyancsak atyai-kozmikus módon) egyrészt a legkülsőbb saját környezete, a Szaturnusz szférája, másrészt az állócsillagok szférája vesz körül, úgy képzelték, mint isteni követek lakhelyét a hierarchikus lények birodalmában, kezdve az angyaloktól egészen a trónokig, kerubokig és szeráfokig. Ugyanakkor ahhoz hasonlóan, hogy a bolygószférák – nem maga az istenség, hanem csak annak lakhelye, így a hierarchiák is csak az istenség testének tagjai. Az Angyalok – Isten keze, stb., az „Isten”- olyan hatalmas lény, amelyik abban a testben lakik, melyet a hierarchiákkal, mint az ő tagjaival együtt hozott létre.

A Nap a hét bolygószféra közül a középső. Ez a Fiú-Isten közvetlen kozmikus lakóhelye, míg a többi szféra, egészen a Szaturnuszig és az állócsillagokig bezárólag, az Atyaisten kozmikus lakóhelye. Krisztus, aki a hierarchiák lénybirodalmának vezető lény, az „Isten Szíve”, és ezért az emberré válásáig az Isten kozmikus házában közepében, a Nap szellemi birodalmában lakott. Emberré válásának következtében a szellemi Nap közeledett a földi és az emberi világhoz.

A Máténál használt „Mennyegek országa” (ha pontosak akarunk lenni, „az ég országa”) az összes szféra szellemi eredetét, míg a Lukácsnál használt „Isten országa” a világ szellemi közepét, a Nap-szférát jelöli. Máténál inkább az *Atya Birodalma* jelenik meg, Lukácsnál pedig a *Fiú Birodalma*. A mennyegek sokasága, amelyek lépcsőzetesen burkolják egymást, abban a hetes csoportosításban tükröződik, ahogyan Máté Krisztus példázatait csoportosítja. A szellemi nap birodalmának fényteliessége és gyógyító ereje Lukács Evangéliumának fényesebb és virágzóbb példázat-képeiben tükröződik. Máté Evangéliuma, amely az Ószövetségből az Újszövetségbe vezető híd, még mindig a szaturnikus atyai princípium közelében marad, ahogyan az a zsidók jehovista és szombati jellegű vallásában élt, míg Lukács Evangéliuma, amely már János Evangéliumához vezet bennünket, megadja a lehetőséget a Fiú-princípiumhoz való fejlődéshez, annak ragyogó és gyógyító erejében.

Ezért mondja Máté: Mennyegek országa,
Lukács pedig: Isten országa

A kereskedők kiűzése a templomból¹⁶²

Minél jobban sűrűsödnek Jézus körül életének utolsó napjaiban az emberi gyűlölet és sorsszerű tragikum viharfelhői, annál nagyobb ragyogással terjeszti ki Krisztus alakja maga körül a Nap akaratát, amellyel sikerült szétrobbantania a Szaturnusz halálos átkát. Az utolsó ítélet vihara akkor tör ki, amikor Jézus a jeruzsálemi bevonulás után a Templomhoz közeli Mórija hegy régtől fogva szent szikláira lép¹⁶³.

Márk Evangéliumában a kereskedők Templomból való kiűzésével kapcsolatos drámai eseményeket mindkét oldalról a fügefával kapcsolatos epizód keretezi (l. „A Golgota titkai” c. fejezet). Míg a fügefa előtt Krisztus az emberi lélek lappangó területeiben uralkodó régi szellemiségre hozott halálos ítéletet, addig most a Föld bírójaként az ősi kultusz szférájába lép be.

Érdemes figyelembe venni Jézus életkorát, amelyben akkor volt emberi mérték szerint. Gyakran megzavar bennünket az a szokás, hogy Jézust szakállasnak és szelíd természetűnek képzeljük, ahogyan sok festményen ábrázolják őt. De az, aki a templomban ostort lengetett, fiatal ember, 33 éves volt. A szakállal való ábrázolás a Mennybemenetel utáni, magasztosult Krisztus imaginációjához emelkedik, amikor a Fiú és az Atya eggyé váltak. Ekkor a Fiúra átszállt valami az Atya alakjából. Az életben ő egy ifjú volt a tanítványok körében, akiknek többsége nála bizonyára öregebb volt. Az ifjú nemzedék, ha rátekintett, nem kevés lelkesedést meríthetett önmaga számára.

Honnan jön az a Krisztusból fellobbanó határozott akarat, amellyel felborítja a pénzváltók asztalait? Ezt a jelenetet történelmi kontextusban kell vizsgálni, és azt a császár kultuszában találjuk meg, annak speciális jeruzsálemi árnyalatában.

A názáreti Jézussal, mint istenemberrel Rómában a császár áll szemben – mint emberisten. Az, hogy a császár istennek kijáró hódolatra tartott igényt, nem egyszerű önkényesség volt. A „Golgotai misztérium megismerésének alapelemei”^{*} c. előadásaiban Rudolf Steiner feltárta a császárok kultuszának titkát, és a történelmi dokumentumok is igazolják az ő gyümölcsöző következtetéseit. Octavius Augustus császárral kezdve, aki elsőként egyesítette a Nagy Pontificatus és a császár tisztségét, és minden császár, Nagy Konstantinnal bezárólag, kikényszerítette magának, hogy beavassák őt az akkor már hanyatló misztériumközpontokban. Ezek a beavatások nemcsak abban merültek ki, hogy átadták nekik a titkokat, hanem azokat a rituálékat is megismerték, amelyek átalakítják a lelket. A megtisztított lélek alkalmassá vált arra, hogy isteni erők hordozójává váljon. Azoknak a császároknak a lelkei pedig, akik erőszakkal, előzetes megtisztulás nélkül biztosították maguk számára a szentek szentje titkaihoz való hozzáférést, nem voltak felkészülve a nekik átadott szellemi tartalmak befogadására, ezért elvesztették személyiségük integritását, és ördögi erők kelyhévé váltak.

^{*}1917. április 14-i előadás, GA 175. Lásd még Emil Bock: „Cäsaren und Apostel” c. könyvét

Amennyire kevésbé maradt a Názáreti Jézus a János-keresztelő után egyszerű embernek, annyira kevésbé maradt olyannak a császár is. Jézus a Krisztus lényének hordozójává vált, a császár pedig alacsonyabb rendű szellemi lények hordozójává. Ennek eredményeképpen a Római Birodalom szellemi-kultikus, valamint gazdasági és politikai élete is olyan démoni lények imádatává és kultuszává vált, akik

¹⁶² Németül gyakrabban így nevezik: „Templomtisztítás”, és kontextustól függően így is kell fordítani (vö. azzal a hellyel, melyhez a 255. jegyzet készült).

¹⁶³ Itt zajlott le Izsák feláldozása (1Móz 22,2), és Salamon rajta építette fel a Templomot (2Krón 3,1)

Krisztus ellenfelei voltak. És a rómaiak értelmezésében a kultusz része volt mindenekelőtt a pénzrendszer: mivel minden pénzérmé a császárt ábrázolta, az adószedők és a pénzváltók a császár kultuszának közvetítői voltak. Igaz, hogy a zsidók lényegében nem voltak a Római Birodalom alárendeltjei, mivel a rómaiak nem mint legyőzöket, hanem mint szövetségeseket jöttek Júdás Makkabeus hívására. Ugyanakkor a császárnak adót kellett fizetniük, úgyhogy az adófizetéssel, amely a római elképzelés szerint a templomnak való felajánlás volt, a császár kultuszának résztvevőivé váltak. Ezért az adófizetés egy nehéz vallási problémát jelentett a zsidók számára. Azt érezték, hogy két Isten közé: Jahve és a Császár közé szorultak.

A zsidók jelentős kiváltságokkal rendelkeztek annak a kornak más népeihez képest. Magától értetődik, hogy a császárok kultuszának következtében a rómaiak hódító hadjáratai is vallási-kultikus jelleget öltöttek. Róma a meghódított népeknél a helyi kultuszok és szentségek tartalmát a sajátjára formálta. A templomokban Isten-Cézár-szobrokat állítottak, a helyi istenek szobrait pedig Rómába, a Pantheonba szállították, mivel egy grandiózus, az egész világot magába foglaló célt tűztek ki: hogy a császár, mint „Nagy Pontificatus” vezetése alatt koncentrálódjon ott minden kultusz. A zsidók kiváltságai abban álltak, hogy Róma a jeruzsálemi Salamon-Templomra még nem tette rá a kezét. Ugyanakkor világos volt, hogy a császár csak arra várt, hogy a zsidók a megállapodást akárcsak egy kissé megszegjék, hogy ezt a Templomot is saját kultuszterébe vonja be. Úgyhogy a zsidók és elsősorban a nép vezetői nagy nyugtalanságot és félelmet éreztek, hogy a római uralkodók egyszer mégiscsak betörnek a Szentek szentjébe, erőszakkal felszentelődnek Izrael atyai szentségeibe, és a frigyláda helyére a császár szobrát állítják.

A zsidó papok, hogy elkerüljék ezt a szörnyűséget, készek voltak a legnagyobb kompromisszumokra. Ez nem korlátozódott arra, hogy magukra vállalták az adó beszédését. Az adószedőknek, pénzváltóknak és kereskedőknek, a császárság e funkcionáriusainak engedélyezve volt, hogy cselekedeteikre a Templom dicsőségének fénye vetüljön, hogy padjaikat az udvaron, sőt csarnokainak elülső részeibe állítsák fel.

A jelenetet, melyben Krisztus a Templomból való kiűzéskor megjelenik, népszerűen gyakran úgy képzelik, mint a templom felszentelésekor történő sürgés-forgás és zűrzavart. Eközben abból indulnak ki, hogy az ószövetségi vallás szekularizációja olyan messzire jutott, hogy a szentet már nem tartották szentnek. De ez a nézet valódi történelmi dilettantizmus. Jézus nemcsak valami általános rendezetlenség ellen lép fel. Nem, felborítva az asztalokat úgy, hogy róluk szétszóródjanak a pénzek, a rothadó kompromisszum maszkját tépte le a zsidóságról. Krisztus mindenki előtt feltárja, hogy két Isten lakik egy tető alatt – Jahve és a Császár. Ugyanakkor senki sem szolgálhatja egyidejűleg Jahvét és a Mammont. Ha a Császár a templomban lakik, az azt jelenti, hogy az Ima Házát rablók barlangjává tették.

A zsidók elszörnyednek a Názáreti vakmerő cselekedetén. Nem fog-e a császár erre a cselekedetre, saját nagyságának megsértésére úgy fellépni a hivatalnokai ellen, hogy elfoglalja az egész Templomot? Ez lehetővé teszi, hogy belepillantsunk a „Jézus-folyamat” legmélyebb titkaiba. A főpapoknak és a farizeusoknak, hogy megvédjék a Templomot a császártól, ki *kellett* adniuk a császár templomának megszenteltségétlenítőjét (a rómaiak szemszögéből Jézus tette a Templom megszenteltségétlenítése volt). Feltételezniük kellett, hogy Jézus kivégzésével kiengesztelhetik a császárt. Pilátus, a császár helytartója, mellesleg később ki akarta szabadítani Jézust. Ugyanakkor a zsidók, akik következetesebben császári

módon gondolkodnak, mint Pilátus, most már ezt kiabálják: „Ha ezt szabadon bocsátod, nem vagy a császár barátja”.

A történelem további folyását követve azt látjuk, hogy a Templom megszenteltelenítőjének kiadása nem használt a zsidóknak. Kaligula császár felállította szobrát a jeruzsálemi Szentek Szentjében, és nem távolította el azt, pedig a világ minden tájáról a legismertebb zsidók (köztük Alexandriai Philon) küldtek hozzá delegációt a kéréssel. 70-ben pedig Titus Vespasianus seregei lerombolták a Templomot és egész Jeruzsálemet.

Korunkban a művészeti alkotások gyakran a tudós teológusoknál mélyebbre hatolnak a Krisztussal kapcsolatos események történelmi lényegébe. Franz Werfel drámája, a „Szent Pál a zsidók között” egy olyan jelenettel zárul, amikor az engesztelés ünnepének szent napján¹⁶⁴ beüt a zsidóság halálórája: a római légiók behatolnak a Szentek Szentjébe, hogy ott felállítsák Kaligula mellszobrát, és ily módon Jahve Templomát a Császár Templomává változtassák. Strindberg „Krisztus” c. drámája különösen jól érzékelteti a kapcsolatot a Templom Krisztus általi megtisztítása és császár általi megszenteltelenítése között. Mégpedig így: a Templom egyik belső udvarán tartózkodó Heródes és Pilátus hirtelen hangot hall, amely a teremből jön. Heródes azt gondolja, hogy most történt meg az, amit már mindannyian félve vártak: felállították a császár szobrát a zsidó Templomban. Jön Kajafás: a Templomba nem a császár, hanem a Názáreti lépett be, aki felborította a pénzváltók asztalait. Heródes ezt mondja: „Ó, sietek meglátni őt, ezt a csodatevőt, akiről már annyit hallottam”. Kajafás: „Senki sem láthatja őt; sietni kell hozzá, mivel már nincs itt”.

Ha a Templomból való kiűzésre történelmi perspektívából tekintünk, akkor elszörnyedünk Krisztus akaratának radikalizmusán. Nem dob-e a világra lángoló fáklyát, ezzel ítélve halálra azt? Krisztus, letépve az álarcokat, döntésre kényszeríti e világ hatalmait. Ő készíti cselekvésre a zsidókat: Keresztre feszítik őt. Ő készíti cselekvésre a rómaiakat: porrá rombolják a Templomot.

A templomból való kiűzés kapcsolata az úgynevezett „fügefa-megátkozással” – ez egy belső kapcsolat. Krisztus akaratának döntésének eredményeként keletkezik. Krisztus a fügefa előtt kiejtett szavakkal egy átlépést valósít meg a „hozsanna” kiáltásától a nép azon felhívásához, hogy feszítsék őt keresztre, és ezzel kihálásra ítéli a régi világot. A Templomban való cselekedetével egy döntő külső csatát is kezd: nem azért jött, hogy békét, hanem hogy kardot hozzon, az ősi templomi világot pusztulásra ítéli, és energikusan megtisztítja a Golgotára vezető utat.

A régi világnak el kell pusztulnia, és el is pusztul. A Templom-jelenetet követően nem sokkal, ahol már maga Krisztus is támadásra indult, a legbizalmasabb tanítványaival együtt az Olajfák hegyéről a Templomra tekintve a Templom pusztulásáról, a régi világ elpusztulásáról beszél: „nem marad itt kő kövön” (Mt 24,2; Mk 13,2). Oda tekint, ahová majd a lavina zúdul, melyet neki magának kell elindítania.

A templom lerombolásáról szóló szavakat gyakran egyszerűen csodás próféciónak értették. És azokban az időkben, amikor a prófeciákat annak sorába kezdték számítani, ami „lehetetlen, mivel sohasem történhet meg”, ezért az Evangéliumok keletkezési idejének datálására kezdték használni (és használják a mai napig). Abból kiindulva, hogy a Templom 70-ben valóban le lett rombolva, arra következtettek: az Evangéliumot nem írhatták korábban. Az ilyen materialista gondolkodási mód elkerülhetetlenül hamis cserékre vezetett. Először is, arra jutottak, hogy a Jézus által mondott szavak –

¹⁶⁴ Héberül: Jom kippur (3Móz 23,27-32)

kitaláció, másodszor, hogy ezeket a szavakat akkor adták a szájába, amikor már semmi boszorkányság sem volt abban, hogy Jeruzsálem pusztulását megjósolják, mégpedig éppen a pusztulás *után*. Az ilyen, az Evangélium mellé ütő logika bénító hatású. Élő tekintettel kell arra a drámai akarati folyamra tekintenünk, amely a Templom megtisztításától a lerombolásáról szóló szavakhoz vezet.

Mindazután, amit eddig vizsgáltunk, különösen fontosnak és fontos következményekkel kapcsolatosnak minősül a császárnak *fizetett adóval* kapcsolatos epizód – éppen azért, mivel ez a Templom megtisztításától a lerombolásának jóslatához vezető úton zajlik.

A Templom megtisztítása	Mt 21,12-16	Mk 11,15-19
Adó a császárnak	Mt 22,15-22	Mk 12,13-17
A templom pusztulása	Mt 23,37-24;51	Mk 13

A farizeusok küldöttei és a Heródes-pártiak, hogy kelepcébe csalják Krisztust, azt a kérdést teszik fel neki, hogy helyes-e a császárnak adót fizetni. Krisztus meghagyja, hogy mutassanak neki egy pénzérmét, és azt kérdezi: kinek a képmása van az érmén? És amikor azt válaszolja neki, hogy a császár képmása, Krisztus ezt mondja: „Adjátok meg azért a császárnak azt, ami a császáré, Istennek pedig azt, ami az Istené!”

Krisztus ezen szavaival ezerképpen visszaéltek. Milyen gyakran hazafias prédikáció ürügyeként használták háborút viselő országokban. És mindenütt rájuk hivatkoztak azok, akik a kereszténységet a hazafiassággal tették egyenlővé, és ezzel összekeverték a politikát és a vallást. A császári kultusz hátterével, vagy a Krisztus és a császár közötti feszültség hátterével, amely feszültség a Templom megtisztítása után forráspontra jutott, ezek a szavak egyenesen szörnyű értelmet nyernek: „Adjátok az ördögnek, ami az ördögé, az Istennek – ami az Istené”. Éppen az Utolsó Ítéletet halljuk ezekben a szavakban. Ez valóban egy csatakiáltás, nem pedig a feltett kérdésre adott egyszerű válasz, nem pusztán a fufangos csapda kikerülése. Felborítva a pénzváltók asztalát, melyeken a császári pénzérmék voltak, Krisztus az összes zsidót, az összes farizeust és Heródes összes kiszolgálóját bátortalan, a baj előérzetével nyomasztott feszült állapotba vezette. Krisztust felségsértés vádjával¹⁶⁵ akarták elfogni, s ha ebben bűnösnek találják, rögtön kiadhatják a császári bíróságnak. A csatakiáltás egyidejűleg lerántja a leplet és lefegyverez. A császár – Krisztus-Isten ellensége, ugyanakkor neki is meg kell adni azt, ami neki jár. Nem kell félelemből kompromisszumot kötni, de a pusztítónak is bátran meg kell adni azt, ami az övé.

A templom megtisztítása – az a kesztyű, melyet Krisztus a császárnak dob. Az adóról szóló szavak: az ördögről lerántott maszk és egyidejűleg bátor nyilatkozat. A Templom lerombolása a császár látszólagos, külső győzelme Krisztus és a zsidók felett; valójában ez Krisztus belső győzelme, a régi halála és pusztulása, melyből most egy új keletkezhethet.

¹⁶⁵ Lat. crimen maiestatis, a Római Birodalomban az egyik legsúlyosabb bűncselekmény, különösen gyakran használták Tiberius idején a nemkívánatos személyek bíróság elé idézésére és kivégzésére. Gyakran alkalmazták keresztények elleni megtorlásra.

A szamár és a szamárcsikó a Jeruzsálembe való bevonuláskor

Minél nyilvánvalóbb a Jeruzsálembe való bevonuláskor az értelmi hasadás, ami Krisztusnak azzal az akaratával áll kapcsolatban, hogy önmagát a világ Bírójaként jelenítse meg, annál ékesszólóbbá válnak egyes pillanatok, melyekkel ez a bevonulás kapcsolatos. A végbemenő események a legkisebb részletekig azt mutatják nekünk, hogy eljött az ideje Jahve öreg erőinek Krisztus ifjú és fiatalító energiáinak cseréjére.

Krisztus a dombon fekvő Jeruzsálemhez közelítve előreküldi két tanítványát azzal, hogy (Máté híradásának megfelelően) vezessék oda a szamarat és a szamárcsikót, melyek a Gondviselés láthatatlan keze által lettek számára előkészítve. Ezt érthetjük úgy, hogy valahol a háttérben bölcs emberek köre ténykedik, akiké ezek az állatok. De lehetséges, hogy ez a tudattalan népi lélek annyira telített a pillanat nagyságával, hogy kész mindenben hozzájárulni Krisztus életének kitbontakozó szimbolikájához.

Az adott jelenetben a két tanítvány egyik Evangéliumban sincs nevén nevezve. Ugyanakkor Krisztus még egyszer előreküld két tanítványt. Ez akkor történik, amikor megbízza őket, hogy készítsék el a szent lakomát. És akkor Lukács Evangéliuma rámutat, hogy ez a két tanítvány: *Péter és János*. „Eljőve pedig a kovásztalan kenyerek napja, melyen meg kelle öletni a husvéti báránynak; És elküldé Pétert és Jánost, mondván: Elmentvén, készítsétek el nekünk a husvéti bárányt, hogy megegyük” (Lk 22,7-8).

Ez a két jelenet, melyben két tanítványt küld előre, szoros kapcsolatban áll egymással. Krisztus megbízását mindkét alkalommal egy finom titoklepel borítja. A szamár és a szamárcsikó keresésekor egy ismeretlen embernek kell szerepet játszani, akinek a tanítványok ezt kell, hogy mondják: „Az Úrnak van rájuk szüksége.”. Az Utolsó Vacsora elkészítésekor a tanítványoknak a házat, amelybe be kell menniük, arról ismerik meg, hogy ahhoz megy egy ember, aki egy korsó vizet visz. Mind a házigazdának, mind a szamár gazdájának bizonyos jelszót kell mondania. Mindebből csak azt akartuk levonni, hogy a szamár és a szamárcsikó esetében ugyanúgy egy szentségről van szó, mint a húsvéti bárány és a szent Utolsó Vacsora esetén. Ahol Krisztus sorsa egyik szakramentális szimbolikus eseménytől a másikhoz halad, semmiképpen sem lehet szó a hétköznapi emberi élet véletlenszerűségeiről.

A XIX. század teológiájának ezeken a képeken fiaskót kellett elszenvednie. A kor materializmusa eltorzította a látását. A kutatókat Különösen az „Evangéliumok ellentmondásai” bosszantották, például az, hogy Máté két állatról beszél, egy szamárról és egy szamárcsikóról, míg Márk, Lukács és János csak egyet említ, mégpedig egy szamárcsikót. Ezek a látszólagos ellentmondások ugyanakkor csak annak következtében lehettek buktatók, hogy a kutatók az eseményeknek csak a materialista, felületes-történelmi vizsgálódási módját ismerték. Így már 1835-ben David Friedrich Strauss a „Jézus élete” c. művében (amely lefektette az utat a „liberális teológia” számára) azt írta az Evangélium azon megjegyzésével kapcsolatban, hogy a szamárcsikón korábban még nem volt szabad embernek ülnie: „Itt érthetetlen, hogy Jézus tudatosan nehezíteni akarta az utazását egy még betöretlen állattal. Hiszen egy ilyen állat, hacsak nem az isteni mindenhatóság hívja őt szolgálatra (mivel az ilyen állaton való első utazáshoz még a legnagyobb lovagolni tudás sem elegendő), az ünnepi folyamatba nem kevés zavart

vitt...”. Az emberek hajlamosak voltak azt gondolni (és ez a legmegdöbbentőbb), hogy ilyen cinizmussal határos banalitásokat kijelentve az Evangéliumokról valami találót és lényegeset mondanak.

David Friedrich Strauss és követői azt akarták megmutatni, hogy az evangéliumi híradásokban nem történelemről van szó, hanem mítoszról. Ma már el kell ismerni, hogy Jézus életében a történelem és a mítosz már nincs ellentétben. A történelmi jelenségek megjelenített szellemi képi alakok.

A számár alakja sok meséből ismerős számunkra, egy olyan imaginációként, amely az anyagi emberi test titkaira utal. A Grimm-testvérek által összegyűjtött német népmesékben van egy elbűvölő mese, a „Szamaracsksa”. A királyi házaspárnak, akik régóta gyermektelenek, egy szamaracsksa-fiuk születik. Természetellenes kinézete ellenére felnevelik, és remek zenész válik belőle. Egy másik király udvarában művészetének köszönhetően elnyeri a királylány kezét. A király szolgálja, aki azt a megbízást kapja, hogy éjjel megfigyelje a vőt, látja, hogy este leveti a számárbőrét, és szép ifjú, igazi herceg lesz belőle. Reggel ismét felöltötte az állatbőrt. A király, miután megtudta ezt, saját maga nyomozza ki a lányának ezt a nem mindennapi házastársát, ugyanakkor éjszaka elveszi a számárbőrt, és nagy tűzön elégeti. Így a szamaracsksa megszabadul: most már nappal is ember maradhat, és hatalmas király lesz belőle. Éjjel az emberi lélek leveti anyagi burkát, és szellemi alakban él. Hatalmas megszabadulás jut neki osztályrészül akkor, amikor nappal is szellemi ember tud maradni. De ez csak úgy lehetséges, ha az anyagi test számárbőrből fénytetté alakul át. A régi test elég, és egy új keletkezik.

Sok olyan mese létezik, amelyik saját képi nyelvén úgy mutatja nekünk a szamarat, mint az anyagi test szellemi képét, például „A leveli számár”, „A brémai muzsikások, a „Terüljastalka”¹⁶⁶, stb. Még Assisi Szent Ferenc is „számártestvérnek” nevezte a testét. A Bibliában is gyakran találkozunk a számár képével: elegendő, ha csak Bálám szamarára emlékezünk, amely képi formában mutatja meg nekünk, hogy Bálám mágikus és látnoki erői az anyagi testéből származtak (4Móz 22). Krisztus a Jeruzsálembé való bevonulásakor a halál felé, a hatalmas testi szentség felé megy, de ugyanakkor a Feltámadás felé, az új testiség szentsége felé is. A régi testet a Kereszthez szögeznek, és sírba helyezik. Ugyanakkor Krisztus, mint a Feltámadás elsőszülöttje, Feltámadási testet fog viselni. Az öreg számár és a fiatal számárcsikó a Krisztus körüli legmélyebb jelenségek képévé válnak.

Csak ebből kiindulva találhatnánk választ arra a kérdésre, hogy miért látunk némelyik Evangéliumban egy állatot, egyben pedig – kettőt. Lehet, hogy tényszerűen valóban kettő állat volt, ahogyan ezt Máté ábrázolja. Ugyanakkor már Márk Evangéliuma számára jellemző az a gondolkodási mód, hogy kizárólag a jövő felé fordul. Hiszen az Evangéliumok nem külső dokumentum-hagyományokból jöttek létre, hanem szemlélődő észlelésből. Az evangélisták közül mindenki azt látja, ami az ő látásmódjának megfelel. Márk csak a számárcsikót látja, vele szolidáris Lukács és János. A földi teremtes új kezdete, a Föld megújulása – erre szegeződik Márk tekintete, és ebből ered az ő viharos, szinte oroszlánszerű haladása is. Az új kezdet: a Feltámadási test, amely Krisztusban elsőként válik a földi lét részévé. Márk Evangéliuma is így kezdődik: *Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Τησοῦ Χριστοῦ* (arche tou euangelii Jesu Christu), amit nem szabad az általában használt módon fordítani: „Jézus Krisztus Evangéliumának kezdete”. Nem, itt inkább egy győzedelmes harangszót hallunk: „Íme itt van a világ új

¹⁶⁶ „A leveli számár”, németül Krautesel (I. Grimm-testvérek összegyűjtött mesék két kötetben Moszkva, 1998. II.kötet 163.o.; ebben a fordításban, mely a forradalom előtti kiadást adja át, a mesének ez a címe: „Szamár-farkasember”). Az utóbbi mese is itt található („Terüljastalka, Aranyszamár és Bujkibunkó” cím alatt, I.kötet, 192.o.). A fentebb említett Szamaracsksa: II.kötet, 255.o.

kezdeté, mivel Jézus Krisztusnak köszönhetően az anyagi szférák ismét felénk fordulnak”. A számárcsikó titka Márk Evangéliumának lelke a legelső versétől kezdve.

Az Arthur Drews és mások által felvetett elméletek azt akarják megmutatni, hogy az Evangéliumok csak egy mítoszról, a „Krisztus-mítoszról” szólnak: a Jézus életéből való különböző történetek nem mások, mint elbeszélések burkában adott csillag-konstellációk, melyek a Napnak a zodiákuson való áthaladásával kapcsolatosak. Az Evangélium ilyen kozmikus kompozícióját valóban fel lehet állítani, ahogy ezt Hermann Beckh tette a „Kozmikus ritmus Márk Evangéliumában” c. könyvében. Csakhogy a következtetés, melyet Drews és mások tesznek ebből kiindulva helytelen. Ez történet és mítosz egyidejűleg. Egy olyan történet, amely nemcsak a Földön zajlik, hanem az égen is, ahol a Nap a csillagok előtti körtáncát járja.

Ennek különösen látványos példáját látjuk a Jeruzsálemben való bevonulásnál. Amikor Krisztus az útra terített felsőruhák és ágak mentén vonul, a Nap a Rák konstellációján halad át, amely az általa leírt út (az a szellemi ekliptika, amelyről most szó van, nem esik egybe az anyagi Nap éves körével) kulminációja, a Földön pedig az emberek így kiáltanak: „Hozsánna a magasságban!” A Rák konstellációt, melyben a régi és az új napív egymásba lép át, mindig egy befelé és egy kifelé ívelő spirál képében ábrázolták¹⁶⁸. A régi fejlődés közeledő végéből egy új világörbe indul ki, amelyik kezdetben hátrafelé halad. Drews („Márk Evangéliuma”) rámutat arra, hogy a Rák konstellációban valóban található két Szamár-csillag¹⁶⁹, melyek megfelelnek az Evangéliumban szereplő szamaraknak. Ez az a szamár, a régi világrend, amely a pusztulása felé halad, és a számárcsikó, amely a Feltámadáshoz vezet. Ahogy a csillagok, úgy a földi események is egy dolgot hangoztatnak ezzel a Krisztus életében lezajló fordulóponttal kapcsolatban: a régi elmúlik és új keletkezik.

Most már a tanítványok kiválasztása is érthetővé válik, amit Krisztus ennek a jelenetnek az előkészítése során végzett. Alaposan feltételezhetjük, hogy Péter volt az egyik legidősebb tanítvány, János pedig a legfiatalabb. Itt is a régi és az új áll egymással szemben. Az egész kép rögtön kiszíneződik. Milyen különböző érzésekkel vezettek a magasan tornyosuló Jeruzsálemben Péter és János a szamarat és a számárcsikót, és velük együtt magát Krisztust is! Péter kedveli a szent várost, úgy, ahogy az ebben a pillanatban előtte áll: mint az egész régi világ megjelenítőjét. Később Jeruzsálemből Rómába megy, amely a régi Jeruzsálem örökösévé lép elő. Ugyanakkor János megírja később az Apokalipszist, amely az Új Jeruzsálem ábrázolásába torkollik. Lehet, hogy ennél a belépésnél lelkében az égi város körvonalai kezdtek felragyogni a földi város felett. A kettejük között található Krisztus mind a régi, halálra ítélt Jeruzsálem felé, mind az új, az ő Feltámadásából keletkező Jeruzsálem felé halad. Viharosan érik benne annak akarata, hogy megoldja a világ sorsát. Lényében és a cselekedeteiben az Utolsó Ítélet lángja lobog.

¹⁶⁸ ☉

¹⁶⁹ Az Asellus Borealis csillagról (Északi szamár, HR 3449) és az Asellus Australis (Déli Szamár, HR 3461) csillagokról van szó a Rák csillagképben.

Példabeszéd a farizeusról és a vámszedőről

Ismét Lukács példabeszédeihez fordulunk, melyek Máté Evangéliumának példabeszédeinél magasabb fokon hordozzák magukban a szaturnuszi sötétség alól kiszabaduló kozmikus-szakramentális nap-elemet.

Lukács tipikus példabeszéde, mely a farizeusról és a vámszedőről szól, lelki értelemben különösen élénk színekkel ábrázolja a valódi emberség mély titkát. A farizeus felsorolja az erényeit, és ezt a felsorolást egy kultikus imába foglalja. Büszke, hogy a böjtöl és megfizeti a tizedet. A vámszedő pedig a legmélyebb, szerény alázattal lesüti a szemét, és csak ezt ismétli: „Isten, légy irgalmas nékem, bűnösnek!”¹⁷⁰ (Lk 18,9-14).

A szó, melyet Luther így fordít: „sei mir gnädig” (légy irgalmas hozzám) – az egész Evangélium egyik legmélyebb értelmű és legrejtelmesebb szava. Görög alakja, a *ἱλασθητί* (hilastheti) a *ἱλαστήριον* (hilasterion) főnévhez vezet bennünket. Ezt a szót senkinek sem sikerült helyesen lefordítani. Luther így fordítja: „Gnadenstuhl” (engesztelő áldozat) (pl. Róm 3,25). Egy ilyen szót csak a vallási szertartások képeiből lehet megérteni. A judaizmusban ezzel a szóval jelölték a Szövetség Ládájának fedelét a Templom Szentek Szentjében¹⁷¹. A Frigyláda volt az oltár, a hilasterion, mely fölött a kerubok angyali alakjai álltak, és ez volt az Isten jelenlétének helye. Míg az oltár – a sír (az oltárok mindig koporsó formájúak voltak), addig a hilasterion az a hely, ahol végbemegy a feltámadás, ami a halottat élővé változtatja, ahol a földi ostyát az isteni dicsőség az élet fényével ragyogja be. Úgyhogy a vámos szavai, ha azokat a görög szó képi tartalmának megfelelően fordítjuk le, ezt jelentik: „Istenem, alakíts engem, bűnöst az átlényegülés helyévé, hadd legyek az oltáron zajló folyamat részesévé, tegyél engem oltárrá, ahol a te jelenlédnek köszönhetően az én bűnös emberi princípiumom sugárzó istenibe lényegül át”. Csak az vezetett az egyházi szóhasználat elkopott fogalmaihoz, hogy nem elég alaposan viszonyultak a görög szavak pontos misztériumi tartalmához. A példabeszéd a farizeust szaturnuszi becsontosodásban mutatja, a vámszedőt pedig a krisztusi átlényegülés Nap-minőségéért küzdőnek. Az oltár feletti átlényegülés, az ostya ragyogása Krisztus éteriségében valójában az Ószövetség legyőzése és felemelése (felmagasztalása), a Nap győzelme a Szaturnusz felett.

A farizeusról és a vámszedőről szóló példabeszéd végén Jézus ezt mondja: „Mondom néktek, ez *megigazulva* ment haza, nem úgy, mint amaz” (Lk 18,14). Itt a törvény igazságossága és a szív általi megigazulás áll szemben egymással. Lukács, aki Pál tanítványa volt, Pál tanítását reprodukálja a hit általi, és nem a törvény cselekedeteivel elért megigazulásról, és ezt nem teológiai fogalmak segítségével teszi, mint maga Pál, hanem evangéliumi képek nyelvén. A teológiában a megigazulásról és a bűnök bocsánatáról sokat gondolkoztak, beszéltek, vitáztak és írtak, de anélkül, hogy közeledtek volna Pál misztériumi kifejezéseinek erejéhez és élességéhez, vagy Lukács evangéliumi képeinek lelki erejéhez és sokszínűségéhez. Csak nagyon fokozatosan, az új képi tudat alapján jelenik meg az a lehetőség, hogy megértsük és kifejezzük a Páltól és Lukácstól származó, a megigazulásról és üdvösségről való üzenetet. Próbáljuk meg a megigazulás szentségét felvázolni az egyik oldalról, Lukács Evangéliumának értelmében.

¹⁷⁰ Görögül: Ο Θεός ἱλάσθητί μοι τῶ αμαρτωλώ. Luther fordításában: „Gott, sei mir Sünder gnädig”.

¹⁷¹ 1. 2Móz 25, 17-22

A béna meggyógyításánál Krisztus ezt mondja: „Hogy pedig megtudjátok, hogy az ember Fiának van hatalma e földön megbocsátani a bűnöket, (monda a gutaütötteknek): Néked mondom, kelj fel, és fölvéven nyoszolyádat, eredj haza!” (Lk 5,24). Hogy az Emberfiának hatalma van megbocsátani a bűnöket a Földön, és hogy az Emberfia a szombatnak is ura, ez két olyan üzenet, amely kapcsolatban áll egymással. A krisztusi nap az ember belsejében bevilágítja és megvilágosítja a szaturnuszi testi burkot: a Nap a Szaturnusz ura. Ez ugyanakkor még a bűnök elengedése is. A „bűnt” kettős módon lehet érteni. Először is, bűn alatt az emberek egyes vétkeit és mulasztásait értjük, magára az emberre gyakorolt hatásával együtt, melyek miatt a személyes méltósága, értéke csökken. Ugyanakkor a bűn egy olyan tény, amely az egyes ember és az ő személyes méltósága határain túl messzire kiterjed. Ez a bűn, *mint olyan*, az eredendő bűn, az egész földi létezés általános állapota. Annak következtében, hogy az ember belesüppedt a kozmikus ténynek minősülő eredendő bűnbe, a bűn-betegségbe, kénytelen Lutherral együtt ezt mondani: „Még a jó cselekedeteim is bűnök”. A bűn első fajtája a személyes emberi sors, a második pedig a Föld sorsa. Az első fajtája inkább az ember lelkeségében gyökerezik, a második inkább a testiségében. A Krisztus által megvalósított bűnbocsánat nem a személyes bűnre vonatkozik, hanem az eredendő bűnre. Ő „Isten Báránya, aki magára veszi a *világ bűneit*”. Rendkívül végzetes tévedés azt hinni, hogy a bűnök megbocsátása abból áll, hogy az ember egyes bűnei hirtelen érvénytelenné válnak. Minden embernek felelnie kell a személyes bűneiért, mégpedig vagy ugyanabban a földi életében, vagy a halál utáni sorsokban. Itt a végzetes megfizetés könyörtelen törvénye uralkodik. Ugyanakkor Krisztus a világ bűnét, az eredendő bűnt mindenki számára elsimítja, aki Vele összeköti magát. Ezáltal megsokszorozódik az emberi erő, ami ahhoz szükséges, hogy vállára vegye a személyes sorsát, még akkor is, ha ez nem könnyű. A bűnök elengedése, amely Krisztuson keresztül történik, egyenlő mértékben vonatkozik minden emberre, függetlenül attól, hogy kisebb vagy nagyobb a bűnük, mivel ez megszünteti a bűnöket, melyek egyformán érintik a farizeusokat és vámszedőket, az igazakat, a szüzeket és a bűnös asszonyokat.

A béna gyógyításánál az Emberfia olyan mértékig alkalmazza a hatalmát, hogy nemcsak a bűn-betegség gyógyul meg, hanem a testi betegség is. A merevvé és rideggé vált testi szaturnikus burkot a gyógyító naperő most étellel telíti.

Krisztussal elközeledett az Isten országa, a napszféra szelleme a Földre hatolt. Most a szaturnikusán elsötétedett Földnek is, mivel öreggé és lomhává, „bűnössé” vált, napossá kell világosodnia. Hogyan is megy ez végbe? Csak az ember által, a Föld csak az emberben válhat Krisztus-Nappá. A szerv, amely az emberben a krisztusi naperőt magába fogadja, a szív, a szív tevékenysége pedig a *hit*, a pizstisz. „Béke” és „igazságosság”: az emberben megelevenedő naperők, az emberben lévő Isten Országának két emelkedő fokozata.

Amikor Krisztus az Evangéliumban egyik vagy másik emberhez fordulva ezt mondja: „, a te hited megtartott téged; eredj el békességgel” (pl. Lk 8,48), akkor ez egyáltalán nem egy köszöntő vagy áldó formula. Érzékfeletti értelemben ezeket a szavakat teljesen szó szerint kell értenünk: a hit egy érzékszerv, melynek segítségével az ember befogadta a „békét”, és az őt betöltő béke, mint Krisztus gyógyító naperejének princípiuma segített neki.

Ami belül „béke” gyanánt kezd élni, az még „igazságosságban” erősödik. Az igazságosság keresztény értelemben nem valami formális, törvénynek megfelelő állapot (ez lenne a farizeus vagy kispolgári igazságosság), hanem egyfajta kozmikus jellegű anyag, energia. A külső nap az égen meleget

sugároz és fénysugarakat bocsát ki. A szellemi nap melege a „béke”, mely harmonikussá teszi a lelket. A szellemi nap fénysugara: ez az igazságosság, amely az embert arra készíti, hogy egészen a testi princípiumig sugározzon, éteri erőit pedig Krisztus doxa¹⁷²-jával, dicsőségével tölti be. Úgyhogy a hitnek köszönhetően az ember megigazul, vagyis isteni igazságossággal töltődik be. És a bűnök megbocsátása ez a megigazulás. A sötétség, amely az embert a bűnbeeséstől kezdve beborítja földi testiségében és földi, testtel kapcsolatos tudatában, megvilágosodik. Az ember átlényegülésen megy át, sugárzó ostyává válik. Az isteni igazságosság esetében nem számít, hogy az ember a törvény előírásait betartotta-e vagy sem. Sőt lehet, hogy a bűnösnek könnyebb eljutnia a „pisztisz-ig”, a szív-cselekedetig, amely megnyitja őt a Krisztusi napfénynek.

Mindabban, amit most érintünk, egy csendes, ugyanakkor grandiózus világfordulat előtt találjuk magunkat, amely Krisztuson keresztül ment végbe. A Szaturnusztól a Naphoz való hatalmas átmenet előtt találjuk magunkat. Krisztus megjelenése előtt a Föld egyre inkább elöregedett, egyre inkább szaturnuszivá vált, egyre jobban megkeményedett. A judaizmus a világ ily elöregedésének istenfélelmet kultiválta. Mózes kőtáblái, melyen a törvényt az emberiség elé állította, ugyanazt a minőséget fejezték ki, mint amivé magának a Földnek egyre inkább alakulnia kell. A Föld kemény és a tekintet számára áthatolhatatlan kővé vált; erre a kőre voltak feljegyezve a természet megmászhatatlan törvényei, és mindenekelőtt a minden földi dolog halandóságának törvénye. Ezen a kőn az érzékfeletti világok öskinyilatkoztatásainak egyelőre még meglévő hangjai egyre inkább porrá váltak. Az emberben most kizárólag az érzéki-anyagi világ tudata maradt meg. A halál és a sötétség terült el a Földön. A zsoldárénekesek a mulandóságot énekelték meg, énekeiket a lant bús hangjaival kísérték: „

Elragadod őket; olyanokká lesznek, mint az álom; mint a fű, amely reggel sarjad; Reggel virágzik és sarjad, és estvére elhervad és megszárad” (Zsolt 90,5-6). Az emberek minél inkább követték Mózes kőbe vésett törvényeit, annál inkább megerősödött a belső halál és belső elsötétedés. Az emberek csak azt kerülték el, hogy saját személyes sorsuk súlyosbodjon az egyéni bűnök által. A Föld és az emberiség sorsa egyre sötétebbé vált. Amikor az emberek meghaltak, magukkal vitték a szellemi világba az anyagi földi lét sötétségét és áthatolhatatlanságát. Mivel elveszítették az érzékfeletti világról való képzeteket a Földön, vakoknak bizonyultak, amikor maguk ebbe a világba léptek; a halottak világában a lelkeket gyötrelmes sötétség vette körül. És a másik világban is a tekintet számára áthatolhatatlan kőtáblák álltak a lelkek előtt, a törvény kőtáblái – vádolva és megítélve őket.

És ekkor jelent meg a Földön Krisztus, elhozva a Földre Isten Országát. Azokban az emberekben, akik összekötötték magukat Krisztussal, a belőle kisugárzó szellemi naptól egy szív-szem, a hit fejlődött ki. Beáradt a fény. És ha az ember a földi életben még nem is jutott teljes látásra, a halállal úgy tudott a szellemi világba lépni, hogy ugyanannyi fény vette ott körül, mint amennyit befogadott a Földön Krisztus lényéből és erejéből. Az ítélkező kőtáblák helyére a lelkek elé naplénnyként most Krisztus állt. Az anyagi lét sziklája áttetszővé vált. A Szaturnusz sötétségét átvilágítja a Nap. Aki Krisztushoz kapcsolódott, a halál után azt érezte, hogy befogadták őt a paradicsomba, Isten országába, a nap-szférába, hogy sikerült neki lerombolnia a bűnbetegség falát. Itt értjük meg, mit akar mondani nekünk Lukács Evangéliuma a a gonosztevővel¹⁷³ való jelenetben: nem azt, hogy személyes sorsából meg vannak el vannak törölve a saját bűnei. Ugyanakkor megszabadul a bűnbetegség sötétségétől. Krisztus birodalmának paradicsomi fényében most teljes világossággal indulhat jövőbeli sorsa felé.

¹⁷² Görög δόξα (doxa).

¹⁷³ 1. Lk 23, 40-43.

Damaszkusz előtt teljesen átfordult az, amit Mózes a törvény kőtábláinak segítségével felépített. Pál Mózes fordítottja. Előtte még anyagi testben élve, természetfeletti erővel tárult fel a napszféra éteri birodalma. Ugyanaz az ember, aki sötét fanatizmussal bámulta a törvény tábláit, hirtelen, a sors általi kegyelemből, az érzéki látás körétegein át meglátja a ragyogó Krisztus-Napot. Ezért is tudta ezt mondani: „e köszikla pedig a Krisztus volt” (1Kor 10,4). A Föld áttetszővé válik a Nap számára, ami Krisztussal együtt került belé. Ami a gonosztevő számára a halálával válik láthatóvá, az Pál számára az élete során tárul fel. Damaszkusznál Krisztus Pál általi szemlélése – a bűnök fokozott elengedése. Saul új emberré, Pállá válik. A szív-szerv a fény túlsordulásától nyílik meg benne. A Damaszkusznál előtti élmény egy hatalmas, magáig a tudatig eljutó „hit általi megigazulás” volt.

Most az atyai idő teljesen a fiúi időbe lépett át. A Szaturnusz sötétsége után teljesen felkelt a Nap. Innentől kezdve és ezentúl már nem az „Istentől való távolság” júdeai princípiuma, hanem az Istennel való áthatottság keresztény princípiuma érvényes.

Lukács Evangéliumának végén a Feltámadással kapcsolatos jeleneteket látunk. A tanítványok a Feltámadottat a szertartási ünnep során látják meg. Először ez két tanítvánnyal történik Emmausban, aztán pedig a tanítványok körével zárt ajtók mögött. Amit a tanítványok most szemlélnek, az a kereszten lévő gonosztevő élménye és Pál Damaszkusznál alatti élménye között helyezkedik el. A kenyér és vele együtt a Föld is áttetszővé válik. A Feltámadott éterikus nap-alakja tekint az ostyából a tanítványokra. Amikor a gonosztevő a kereszten befogadta Krisztus lényét, a Nap az égen, épp ellenkezőleg, elsötétedett. A gonosztevő számára Krisztus teste a kereszten ostyává változott, melyből a Krisztus-Nap ragyogott fel. Amikor Emmausban a tanítványok bementek a házba, hogy elvégezzék a kenyértörés szent cselekedetét, a Nap odakint ismét leszállt. A Krisztus-Nap, maga az „Ország” ragyogott fel a kenyérből, így ismerték fel a Feltámadottat.

Átlényegülést élt át a gonosztevő, a tanítványok, és Damaszkusznál előtt Pál is. A kenyér, és vele együtt a Föld válik ostyává, és először maga a Keresztrefeszített volt a szentségtartó, aztán a kenyér a szertartásban, és végül maga a Föld. A transzszubsztanciáció, az ostya átlényegülése a keresztény eucharishtiában: a hit felébresztése és a „hit általi megigazulás”, a bűnök bocsánata; hiszen az átlényegülés a Krisztus-Nap földi létben való pirkadata.

A zsidók a Szaturnusz napját ünnepelték azzal, hogy a sírokhoz mentek, és ott a halálról és az öregségről meditáltak. A keresztény szintén a sírhoz megy, a saját Napját ünnepelve. De a sír, ahová a keresztény megy: oltár, és ott nem a világ öregségét, nem a halált keresi. Nem egy holttestet keres. Különbösen nem ezt hallaná: „Mit keressetek a holtak között az élőket?” (Lk 24,5). A sír felett a Feltámadottat keresi. Az oltár felett Krisztus Testének Napja ragyog. Itt találkozik a Feltámadottal, itt találhatja meg az ő saját Damaszkusztát, itt erősítheti meg a hitét, és itt ad lehetőséget Isten igazságosságának, hogy a szívébe irányuljon. A Szaturnusz az eredendő bűn bolygója volt. A Nap a bűnből való gyógyulás, a megváltás bolygójaként kelt fel.